

На основу члана 48. став 1. Закона о културном наслеђу („Службени гласник РС”, број 129/21), члана 14. став 2. Закона о музејској делатности („Службени гласник РС”, бр. 35/21 и 96/21) и члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник РС”, број 9/10),

Народна скупштина Републике Србије, на седници Шестог ванредног заседања у Четрнаестом сазиву, одржаној 28. јануара 2026. године, донела је

О Д Л У К У

о утврђивању Скулптуре „Данубиус” инв. бр. 2_38, НМС за културно добро од изузетног значаја

1. Утврђује се музејски предмет, **Скулптура „ДАНУБИУС”**, инв. бр. 2_38, НМС локалитет: Лепенски вир II, датовање: 6200 – 5900. година п.н.е, културно опредељење: Мезолит, Култура Лепенског вира, материјал: Кварцни пешчар, техника: Клесање, искуцавање, димензије: 51 x 33 x 44 cm; Тежина: 53 kg, за културно добро од изузетног значаја.

Скулптура „ДАНУБИУС” (у даљем тексту: музејски предмет), инв. бр. 2_38, НМС налази се у објекту Народног музеја Србије, у улици Трг Републике бр. 1а, на територији општине Стари град, Београд.

2. Опис изгледа и стања културног добра:

Монументална, потпуно очувана камена скулптура. На јајолико издуженом облутку, пластично је приказано риблико биће. У дубоком рељефу на једној страни облутка формирано је лице скулптуре са пластично назначеним очима, обрвама и надочним луковима на које се надовезују израштаји - бркови, нос и велика риблика уста. Са горње стране, дуж тела скулптуре, од главе према репу тече украсна „плетеница”. Пластични делови скулптуре имају трагове мркоцрног премаза. Рељеф је изведен искуцавањем.

3. Музејски предмет се чува у Збирци за палеолит и мезолит са Збирком Лепенски Вир Народног музеја Србије.

4. Образложење вредности и особености културног добра:

У мезолиту Ђердапа који је трајао од 9500 – 5900. година п.н.е. пронађен је велики број украшених и уметнички обликованих предмета. Најупечатљивије су свакако скулптуре из финалне фазе (6200 до 5900. године п.н.е), које су упркос открићу више мезолитских локалитета (Власац, Падина, Хајдучка воденица, Кула), потврђене само на Лепенском виру. Када је реч о уметности чини се да је комплетна уметност Лепенског вира заснована на веровању у речна божанства. Наиме, осим економског значаја риболова у Ђердапу и експлоатације рибе у циљу прехране, имплицитно или експлицитно се помиње симболички значај одређених риблих врста и њихова улога у људском доживљају света. У контексту Ђердапа,

Драгослав Срејовић је реку схватао као границу људског света, будући да су Ђердапска насеља била омеђена шумом са једне, а водом са друге стране. Истовремено, река је могла бити и веза између светова: њоме су сваке године у исто време стизала јата миграторних риба - јесетровки и вирезуба. Кретање воде и риба могло је имати својеврсни утицај на свеукупно схватање кретања и људског доживљаја простора, манифестованог у оријентацији грађевина и сахрањених покојника. Иако још Драгослав Срејовић и Љубинка Бабовић препознају елементе „симболизма везаног за воду” на скулптурама, а неким од њих дају и имена која их недвосмислено повезују са овим доменом, Ивана Радовановић је прва уочила њихову везу са одређеним врстама риба. У том смислу је посебно истакла скулптуру „Данубиус”, примећујући да њена велика изврнута уста, ред моделованих „плоча” на леђима и наглашени део шкрга имају великих сличности са изгледом моруне и других јесетровки. Током финалне фазе мезолита, Лепенски вир је највероватније постао централно место региона, где се наглашава архитектонски простор грађевина и где долази до процвата визуелног изражавања у камену са представама риболиких бића и комплексних геометријских мотива. Највећи број репрезентативних и фигуралних скулптура откривен је на Лепенском виру, што додатно указује на специфичну улогу овог насеља као просторног и друштвеног репера. Скулптуре су моделоване од речних облутака, вероватно сакупљених из дунавских притока Бољетинске реке и Песаче, где су стизали заобљени водом. Најчешће су били јајоликог или полиедарског облика, и димензија од 16 до 75 cm и од 1 до преко 50 kg тежине. Обрада је укључивала искуцавање, и неку врсту клесања којим се постигао ефекат плитког рељефа. Приметна је разлика у степену обраде и детаља; док су неки од облутака аниконични и незнатно модификовани, други су се одликовали моделованим апстрактним арабескама или су чак приказивали антропоморфна и/или риблика бића. Скулптуре су најчешће налажене у кућама иза правоугаоних огњишта, али су откриване и у угловима или зачељу одређених грађевина, испод подова, испред огњишта, повезане са сахранама одређених покојника или пак у секундарном контексту, изван грађевина/станишта. Особеност оваквог начина изражавања, несвакидашњег у праисторији Европе и Блиског истока, будила је интересовање многих истраживача и изродила мноштво хипотеза о значењу скулптура. У сваком случају Лепенски вир са својом специфичном архитектуром, плански грађеним насељима, погребним ритуалима, а пре свега монументалним каменим скулптурама, од свог открића (1965-1970. године), до данас представља јединствену и непоновљиву појаву у раној праисторији Европе а и шире, због чега заслужује статус културног добра од изузетног значаја.

5. Категорија музејског предмета је културно добро од изузетног значаја (културно добро I категорије).

6. Музејски предмет се трајно чува и излаже у објекту Народног музеја Србије, ул. Трг Републике бр. 1а, општина Стари град, Београд.

7. Утврђују се следеће мере заштите музејског предмета, његова намена и начин чувања, одржавања и коришћења:

1) Ближи услови чувања, одржавања и коришћења културног добра:

- заштитити предмет од физичких, хемијских и биолошких оштећења услед земљотреса, пожара, поплаве, као и од крађе и вандализма;
- просторије за излагање и чување музејског предмета треба да буду опремљене уређајима за континуирано праћење температуре и релативне влажности (дата-логер), као и одвлаживачима и овлаживачима по потреби, уз контролу температуре и релативне влажности ваздуха од 15 – 25°C, односно 25 – 75 %.

2) Стручне и техничке мере заштите ради обезбеђивања културног добра од пропадања, оштећења, уништења и крађе:

- витрина у којој се чува предмет мора да буде заштићена од провале (закључана специјалним алатом или кључевима који чувају у складу са стручним упутствима Народног музеја Србије) и од ломљења стакла (ламинатно против-провално стакло). Спроводити све мере физичко-техничког обезбеђења простора и изложбене сале (видео-надзор, сензори покрета, сензори ломљења стакла, чуварска служба и др.);
- инсталирање техничких средстава за дојаву и гашење пожара;
- инсталирање детектора поплаве;
- редовно праћење исправности инсталација;
- редовно праћење температуре и релативне влажности ваздуха, а у случају одступања предузимање неопходних прописаних мера;
- редован детаљан преглед предмета од стране конзерватора двапут годишње.

3) Начин обезбеђивања коришћења и доступности културног добра јавности:

- повремено излагање музејског предмета у сталној поставци Народног музеја Србије;
- излагање музејског предмета у витрини која је закључана, у просторији која је обезбеђена целодневним видео-надзором;
- руковање музејским предметом искључиво од стране стручних лица уз коришћење рукавица;
- забрана фотографисања предмета у изложбеном простору Музеја, осим уз посебне дозволе и надзор, без употребе блица.

4) Ограничења и забране у погледу располагања културним добром и његове употребе, у складу са законом:

- Република Србија има право прече куповине културног добра (члан 103. Закона о културном наслеђу);
- забрана коришћења музејског предмета на начин који није у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може довести до његовог оштећења.

8. Саставни део ове одлуке је фотографија музејског предмета.

9. Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

РС број 5

У Београду, 28. јануара 2026. године

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић

